

VÝVOJ GENERÁCIÍ KONCEPCIE CPTED

THE EVOLUTION OF GENERATIONS OF THE CPTED CONCEPT

Ing. Klaudia Kubalová

*Žilinská Univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Katedra bezpečnostného manažmentu, 1. mája 32, 010 26 Žilina, Slovenská republika
Kontakt: klaudiakralova1@gmail.com*

ABSTRAKT

Snaha kontrolovať a ovplyvňovať správanie ľudí pomocou pretvárania mestského prostredia siaha až do dávnych čias. Koncept CPTED bol však neskorším produktom, ktorý vznikol v dôsledku vplyvu urbanizácie a industrializácie na nárast kriminality v Chicagu. Koncept CPTED je venovaná identifikácii podmienok fyzického a sociálneho prostredia, ktoré dávajú možnosť páchať trestnú činnosť a ich následnej modifikácii, ktorej zámerom je obmedziť ju. Cieľom článku je zvýšiť povedomie v oblasti prevencie kriminality prostredníctvom teórie environmentálneho dizajnu, implementáciou holistickej a integrovanej teórie prevencie kriminality, ako aj objasniť vývoj jednotlivých generácií koncepcie CPTED, ktoré sa javia ako efektívne pri znižovaní kriminality.

Kľúčové slová: CPTED koncept, udržateľnosť, tretia generácia konceptu CPTED, kriminalita

ABSTRACT

The effort to control and influence people's behavior with the help of reshaping the urban environment goes back to ancient times. However, the concept of CPTED was a later product that arose as a result of the impact of urbanization and industrialization on the increase in crime in Chicago. The concept of CPTED is dedicated to the identification of the conditions of the physical and social environment that give the possibility to commit crimes and their subsequent modification, the goal of which is to reduce this activity. The aim of the article is to raise awareness in the field of crime prevention through environmental design theory, by implementing a holistic and integrated crime prevention theory called the third generation of the CPTED concept.

Key words: the CPTED concept, sustainable, the third generation of the CPTED concept, crime

ÚVOD

V posledných rokoch sa teória prevencie kriminality využívala čoraz viac sofistikovanejšie, a to v dôsledku vedeckých prístupov slúžiacich k porozumeniu a riešeniu problémov kriminality. Zároveň nastala významná zmena v spôsobe, akým navrhujeme a premýšľame o vybraných priestoroch, objektoch, mestách a pod. Vo viacerých prípadoch tento vývoj vyvrcholil holistickejším myslením v oblasti urbanizácie a bezpečnosti v dôsledku neustáleho rozvoja spoločnosti a technológií.

Mnohé mestské samosprávy využívajú rôzne plány s bezpečnostnými stratégiami a indexmi životaschopnosti, v ktorých sledujú synergiu medzi priestorom (mesto, objekt a pod.), kriminalitou a sociálnymi podmienkami. Všetky spomínané prvky spoločne ovplyvňujú bezpečnosť, ale aj kvalitu života. Prístupy, ktoré izolujú prvky ako mestský dizajn od osobného rastu, respektíve od environmentálneho vnímania sú zastarané a nedostatočné, avšak, takéto integračné prístupy majú značnú podporu v histórii (Hurley 2017). Jeffery (1977) bol medzi prvými, kto použil pojem „prevencia kriminality prostredníctvom environmentálneho dizajnu“ a zároveň vyzval na rozvoj interdisciplinárnej behaviorálnej vedy o kriminalite a prevencii. Predstavil myšlienku, že fyzické prostredie ovplyvňuje príležitosti na spáchanie trestnej činnosti. Jeffery (2000) si na rozdiel od Newmana (1996) nemyslel, že kriminalita a prevencia sú založené len na fyzickom prostredí, ale bral do úvahy širšie súvislosti. Jeho poznatky a návrhy mali zlúčiť dovtedy nesúvisiace teoretické prístupy do behaviorálnej vedy o prevencii kriminality. Teoretické návrhy zahŕňali organické vedy ako kognitívna psychológia, genetika a psychologická kondícia, ktoré by mohli pomôcť vysvetliť motívy konania jednotlivých páchatel'ov spolu s fyzikálnymi vedami ako je architektúra, inžinierstvo a mestské plánovanie, ktoré naopak pomáhajú vysvetľovať fyzické príležitosti k spáchaniu trestného činu. Jeffery (2000) tvrdil, že „Pri prevencii kriminality musíme posilniť žiaduce správanie, a nie trestať nežiaduce.“ Jeffery nesúhlasil s tým, že koncepcia CPTED sa zameriavala len na používanie fyzického prostredia. Newmanove princípy „defensible space“ nezohľadňovali vnútorné motívy konania, sociálnu psychológiu, sociálnu ekológiu a pod. Jeferyho víziu sa nepodarilo realizovať v rámci prvej generácie. Druhá generácia do istej miery začala modifikovať koncepciu CPTED, pričom brala do úvahy faktory ako sú plánovanie, sociálna interakcia, súdržnosť a pod. Táto generácia rozšírila preventívne stratégie do okolitého susedstva. Na rozdiel od prvej generácie, ktorej primárnym cieľom bolo zníženie kriminality len úpravou fyzického prostredia v danom priestore, druhá generácia považuje za príčiny kriminality susedstvo, architektúru a pod. Druhá generácia presahuje základný fyzický dizajn a zameriava

sa taktiež na rôzne sociálne aspekty (spoločenské problémy), ako aj iné situačné faktory. Tento postoj zaručuje realistickejšie stratégie redukujúce kriminalitu.

Podľa Atlasa (2013) niektorí kritici považujú druhú generáciu len za rozšírenie predchádzajúcej verzie, určenej na zlepšenie fyzického dizajnu s cieľom zníženia príležitostí na trestnú činnosť, a to vytvorením sociálnej súdržnosti. Z pohľadu modifikácie prvej generácie sa mení prostredie v rámci krátkočasového rámca, zatiaľ čo sociálne stratégie druhej generácie sa zameriavajú na budovanie komunít, sociálnej súdržnosti z hľadiska dlhšieho časového obdobia, v čom spočíva pointa druhej generácie.

Model koncepcie CPTED aký si predstavoval Jeffery nebol stále naplnený, pričom čiastočným dôvodom bola politika. Politická neoblíbenosť psychologického podmieňovania, inžinierstva alebo genetického výskumu najmä v kriminalistickej komunite bola na vrchole v 60. a 70. rokoch. Prístupy a teórie psychologického podmieňovania boli úplne zdiskreditované ako neetické (Laufer 1999). Z uvedeného dôvodu sa koncepcia CPTED obrátila na redukovanie príležitosti trestnej činnosti výlučne vo fyzickom prostredí, aspoň do zavedenia druhej generácie.

1 Vývoj generácií koncepcie CPTED

Nedávny vývoj v behaviorálnych, kognitívnych a environmentálnych vedách teraz ponúka niečo nové, a to pohľad na to, ako ľudia získavajú spokojnosť zo svojho prostredia, vrátane toho, ako reagujú na kriminalitu a bezpečnosť (LeClerc 2016).

Na konferencii európskych expertov „Towards a knowledge-based strategy to prevent crime“ sa Rada Európskej únie zhodla, že koncepcia CPTED je preukázateľne účinnou, úspešnou a realizovateľnou multidisciplinárnou stratégiou prevencie.

Fay (2007) tvrdí, že metóda CPTED je kriminalisticko-environmentálnou teóriou, ktorá je založená na myšlienke: „vhodným dizajnom a aplikáciou zastavaného a okolitého prostredia môžeme zlepšiť kvalitu života, ako aj znížiť strach z kriminality.“ Podľa Faya by mali mať odborníci v oblasti bezpečnosti a prevencie kriminality dôkladné znalosti o koncepcii, ako aj samotnej aplikácii, aby mohli efektívnejšie spolupracovať s miestnymi úradníkmi ohľadom prevencie, architektmi, odborníkmi na dizajn a všetkými zúčastnenými pri dizajnovaní nových alebo renovovaní už existujúcich budov.

Koncepciu CPTED Wortley (2008) radí k prirodzeným prístupom k zločinnosti, ktorá sa na rozdiel od tradičných, pri ktorých v centre skúmania je páchatel, jeho čin a biografia, zameriava

na ľudské činnosti. Ako už bolo spomenuté metóda CPTED je multidisciplinárnym prístupom, čo znamená, že využíva poznatky z kriminológie, environmentálnej psychológie a územného plánovania. Dôraz kladie aj na súčasné myslenie behaviorálnych a sociálnych vied, komunitnú organizáciu a dodržiavanie zákona.

Spôsobom akým je fyzický priestor navrhnutý a následne implementovaný má priamy vplyv na páchanie trestnej činnosti. Vzťah medzi kriminalitou a fyzickým prostredím je chápaný ako medzi-kultúrny fenomén. Medzinárodne konferencie zistili, že vzťah medzi človekom a prostredím má univerzálnu povahu. To znamená, že ľudia napriek politickým a kultúrnym rozdielom reagujú približne rovnako na to, čo vidia v prostredí (Fenelly 2017). Existujú miesta, v ktorých sa ľudia cítia bezpečne (udržiavané, bezpečnostné prvky) a miesta, ktoré v nich budujú pocit strachu, zraniteľnosti (tmavé uličky, neudržiavané priestory, nulové zabezpečenie).

V odbornej literatúre sa stretávame s dvoma generáciami vedcov koncepcie CPTED. Prvá generácia venovala pozornosť len fyzickému prostrediu a jeho vzťahu ku kriminalite, ako aj obáv s ňou súvisiacich. Brali do úvahy tri požiadavky: prirodzený dohľad, prirodzenú kontrolu prístupu a posilnenie teritoriality (Newman 1972). Práve táto generácia musela čeliť vlne kritiky. V reakcii na kritiku dochádza k formovaniu novej tzv. druhej generácie CPTED, ktorá sa okrem iného začala zaoberať sociálnymi aspektami, ktoré vplývajú na kriminalitu (demografické, socioekonomické charakteristiky). Druhá generácia koncepcie CPTED sa zaoberá problematikou aktívnej účasti zástupcov, čo znamená, že sa zaoberajú otázkami ako zaistiť, aby ľudia, ktorí vidia páchať osobu konajúcu trestnú činnosť takéto správanie nahlasovali. K ďalším témam druhej generácie patri realizácia, pri ktorej kladú dôraz na spoluprácu s architektmi, políciou a iné.

Vývoj v spomínaných vedách predstavuje ideálny most do niektorých konceptov CPTED vyvinutých Jefferym. Evolúciu a syntézu týchto konceptov nazývame tretia generácia CPTED. Úsilie vynaložené na prehodnotenie teórie CPTED a vytvorenie CPTED tretej generácie bolo nedostatočné, pretože málokto sa venoval vyššie popísaným teoretickým základom. Gibsonova (2016) snaha o preformulovanie konceptu do tretej generácie bola založená na odmietnutí druhej generácie v dôsledku nepodporovaného predpokladu, že „skúmanie sociálneho kontextu prostredníctvom druhej generácie CPTED bolo považované za oddelené od prvej generácie CPTED a environmentálneho dizajnu.“ Bolo to napriek skutočnosti, že väčšina výskumov konceptu CPTED druhej generácie dôsledne odkazuje na rovnaké prepojenia medzi environmentálnym dizajnom a sociálnym kontextom, ktoré identifikoval Jefferyho výskum zo

70. rokov 20. storočia (Dickout 2006). Cozens v skutočnosti spája históriu prvej a druhej generácie CPTED a vymýšľa vývoj CPTED v rámci jedného prepojeného diagramu (Cozens 2016). V tej istej práci Cozens tiež argumentuje že „širšie zváženie CPTED v rámci plánovania a integrovania ho s verejným zdravím a udržateľnosťou, naznačuje, že má podobný a vzájomne súvisiaci pôvod“ (Cozens 2016). Aj keď konkrétne neobhaja pokrok teórie CPTED, v ďalšej generácii vyzýva na integráciu týchto prekrývajúcich sa tém zlúčením rizika kriminality a hodnotenia vplyvov kriminality s inými hodnoteniami životného prostredia (Geller 2012).

Thorpe a Gamman (2013) sa pokúsili preformulovať CPTED ako participatívny a komunitou vedený prístup k regenerácii susedstva, podobný metóde plánovania „SafeGrowth“ (Saville 2018). Hoci im chýba špecifický teoretický rámec, zmieňujú sa o možnosti CPTED tretej generácie, založený na sociálnej inovácii a udržateľnosti riadenej miestnymi komunitami. Existuje niekoľko ďalších odkazov na CPTED tretej generácie ako trvalo udržateľného zeleného prostredia, ktoré je vnímané ako bezpečné (Fennelly 2018). Otázkou ostáva, čo znamená „udržateľný“. Väčšina prvých pokusov o teoretickú revíziu v podstate vychádza z myšlienky, že bezpečnosť je vedľajším produktom inkluzívneho a kolaboratívneho procesu riešenia problémov medzi verejným a súkromným sektorom.

Správa inštitútu pre výskum spravodlivosti (UNICRI) a Massachusettského technologického inštitútu pod vedením architekta a profesora Carlosa Rattiho, ktorý si predstavoval trvalo udržateľné, zelené mestské mesto založené na stratégii zeleného dizajnu, aby sa podporilo vnímanie mestského priestoru ako bezpečného, mimo obyčajných obáv z kriminality. Správa tvrdila, že: kým zameranie prvej generácie sa prejavilo v opevnenej mestskej mentalite a druhej generácie zameranej na sociálno-ekonomicky vyváženú komunitu a dobre udržiavané mesto pre všetkých, tretia generácia CPTED je viac zameraná na preprogramovanie mestského priestoru digitálnymi prostriedkami na jednej strane a zelenými technológiami na strane druhej. Napriek tomu tiež zahŕňa princíp prirodzeného dohľadu a kontroly od prvej generácie a efektívne využívanie fyzického dizajnu ako aj sociokultúrnu rozmanitosť od druhej generácie. V tejto definícii nie je nič konkrétne súvisiace s prevenciou kriminality, je to skôr pokus zaviesť environmentálnu udržateľnosť a zelené technológie do praxe CPTED (Crowe 2020).

Je samozrejme, že doterajšie pokusy preformulovať teóriu CPTED neponúkli koherentnosť preformulovania teoretického rámca. Namiesto toho sa pohybujú len na hraniciach pojmov fyzického prostredia a zníženia príležitostí na trestnú činnosť. Tretia generácia CPTED by mala stavať na Jefferyho pôvodných pokynoch pre CPTED a prijať holistickejší teoretický prístup

na rozšírenie CPTED prvej aj druhej generácie. Mala by zahŕňať pokroky 21. storočia v kognitívnych, behaviorálnych a environmentálnych vedách, ako je udržateľnosť, spracovanie sociálnych informácií, výskum o tom, ako ľudia vnímajú svoje prostredie a spokojnosť s ním (Fenelly 2017).

2 Koncepcia CPTED v korelácii s Abrahamom Maslowom

V roku 1943 vytvoril Abraham Maslow klasifikačnú hierarchiu na opis rôznych úrovní emócií a motivácii, ktoré riadia ľudské správanie. Jeho klasifikácia umiestnila základné fyziologické potreby na spodku hierarchie a seberealizáciu na vrchu hierarchie (viď. obr. 1).

Zatiaľ čo Maslowova hierarchia nie je bez kritiky, najmä pokiaľ ide o usporiadanie potreby na rôznych úrovniach (Wahba 2017), existuje presvedčivý výskum, ktorý posilňuje Maslowovu myšlienku, že základné vnútorné potreby poháňajú ľudskú motiváciu, najmä fyziologické/bezpečnostné potreby a psychologické potreby ako seberealizácia a láska (Tang 2002). Relevantnosť Maslowovho systému v tretej generácii CPTED súvisí s predpokladom, že tí, ktorí žijú a pracujú v ktorejkoľvek štvrti, budú najskôr hľadať potreby nižšej úrovne v rámci hierarchie, ako je bezpečnosť a bezpečné útočisko, a potom potreby vyššej úrovne, ako je prepojenosť, spokojnosť od uskutočňovania cieľov a schopnosti prispieť k niečomu väčšiemu, ako je on sám. Predpoklad prezentovaný prvou generáciou CPTED je v súlade s nižšími úrovňami Maslowovej hierarchie, najmä bezpečnosť, zatiaľ čo CPTED druhej generácie je v súlade so sociálnou príslušnosťou a kolektívnou účinnosťou zobrazené ako psychologické potreby strednej úrovne.

Tretia generácia CPTED sa rozširuje na najvyššie úrovne Maslowovej hierarchie, najmä seberealizáciu. Účelom uspokojenia vyšších úrovní je potrebné uspokojovať základné fyziologické potreby, preto je prvá a druhá generácia koncepcie CPTED kľúčovými komponentmi CPTED tretej generácie.

Bezpečnosť komunity a životná úroveň sa často považujú za doplnkové výsledky. V tomto článku sa zameriame na **verejné zdravie a udržateľnosť** s tromi doplnkovými časťami:

- ekonomickou,
- environmentálnou
- a sociálnou (Parnaby 2007).

Zároveň ide o ústredné témy CPTED tretej generácie, pretože priamo ovplyvňujú kvalitu života, a tým riešia ľudské potreby na všetkých úrovniach Maslowovej hierarchie. Okrem toho sú zjavnými vplyvmi príležitosti na udržanie fyzického a sociálneho zdravia, na kvalitu života, pričom udržateľnosť je dimenzia orientovaná na budúcnosť, ktorá ľuďom umožňuje uvažovať o dlhodobom vplyve existujúcich postupov na budúce generácie (Wortley 2008). To znamená, že tieto dimenzie siahajú od potrieb nižšej úrovne osobnej pohody až po záväzok ku globálnemu blahobytu prostredníctvom verejného zdravia a udržateľnosti v budúcnosti znázornených na samom vrchole Maslowovej hierarchie (Maslow 1971). V súlade s tým sú verejné zdravie a udržateľnosť kľúčovými pri určovaní úrovne kvality života miestnych komunít a priamo ovplyvňujú ľudí a postoje k ich fyzickému a sociálnemu prostrediu.

Udržateľnosť

Udržateľnosť zahŕňa tri aspekty: environmentálny, ekonomický a sociálny. Armitage a Gamman (2009) vydali špeciálne vydanie časopisu s názvom udržateľnosť prostredníctvom bezpečnosti, ktoré ukazuje, ako zosúladiť bezpečnosť s udržateľnosťou a zlepšiť životaschopnosť obyvateľov.

Environmentálna udržateľnosť sa týka ekologizácie prostredia s cieľom:

- vytvoriť bezpečné prostredie pre obyvateľov komunít;
- znížiť znečistenie v mestách a zvýšiť kvalitu ovzdušia;
- poskytnúť zelené útočisko v konkrétnych priestoroch
- zlepšiť verejné zdravie a bezpečnosť.

Takéto miesta integrujú spojenie medzi ľuďmi a prostredím. Štúdia z Philadelphie o ekologizácii hovorí o spojitosti upravených pozemkov a nadobudnutím pocitu bezpečia (Branas 2011). Obyvatelia zároveň hlásili menej stresu a lepšiu vizuálnu stránku prostredia. Ďalšia štúdia uvádzala pozitívne postoje ľudí k peším štvrtiam a štvrtiam bohatým na miestne aktivity, ktoré sú charakteristické pre nový urbanizmus (Chin 2019). Takéto charakteristiky susedstva majú priaznivé účinky na sociálne vzťahy, zdravie, bezpečnosť a zníženie strachu z kriminality (Mihinjac 2019).

Sociálna udržateľnosť sa zaoberá sociálnymi a politickými aspektami. Druhá generácia CPTED využíva sociálnu súdržnosť ako stratégiu čerpanú z konceptu sociálnej ekológie nazývanej kolektívna účinnosť (Sampson 2012), a tá sa prekrýva s verziou súdržnosti CPTED tretej generácie. Koncept dosiahnutia sociálne súdržných štvrtí nie je v sociálnej ekológii novinkou, avšak v tretej generácii CPTED, sa rozširuje sociálna súdržnosť do miestneho rozhodovania a politiky. Sociálna udržateľnosť zahŕňa miestnu demokraciu a rozhodovanie. Systém riadenia založený na komunite s otvorenými a zodpovednými pravidlami, ktoré pomáhajú obyvateľom cítiť pocit začlenenenia (Peterman 1999).

Verejné zdravie

Zameranie na verejné zdravie zahŕňa prvky v prostredí, ktoré podporujú používanie verejných priestorov na rekreáciu a psychickú pohodu, vykonávanie aktivít, pričom obyvatelia sú v bezpečí a nepocitujú strach zo zločinu (Mihinjac 2019).

Výskum verejného priestoru sa zvyčajne zaoberá aktivizáciou priestorov prostredníctvom fyzických a sociálnych prostriedkov a podpornej infraštruktúry (napríklad vytváranie aktivít stratégie v prvej generácii CPTED), a tým zvýšiť vyhliadky na bezpečnosť (Branas et al. 2011).

Niekoľko štúdií tiež zistilo pozitívnu koreláciu medzi zdravím populácie a kriminalitou, kde sociálne znevýhodnenie je spájané s vyššou kriminalitou a zdravotnými problémami napr. v dôsledku „potravinovej púšte“ (Loh 2018).

Využívanie dobre udržiavaných zelených plôch a začleňovanie sa, pomôže znížiť úzkosť z kriminality (Kuo 1998) a zvýšiť všeobecný blahobyt.

Stratégia koncepcie CPTED tretej generácie:

- preprogramovanie mestského priestoru

- zelený priestor
- navrhovanie / dizajn stratégií
- digitálne informácie
- inteligentné prvky
- vnímanie bezpečnosti
- recyklovanie (Kubalová 2021).

Tieto zistenia naznačujú, že existuje silné prepojenie verejného zdravia s prirodzenými environmentálnymi vplyvmi na postoje ľudí k okolitému prostrediu.

Ekblom (2006) poukazuje na problém pri obmedzeniach CPTED. Tvrdí, že: „Efektívnosť koncepcie CPTED môže byť znížená demografickými faktormi (napr. vysoká hustota mladých ľudí) a sociálno-ekonomickými faktormi.“ Sociálne podmienky môžu živiť strach a znižovať sklony k pretváraní prostredia. Aj keď sa zdá, že susedské kontextové faktory zohrávajú dôležitú úlohu pri prirodzenom sledovaní a ochote obyvateľov prijať preventívne opatrenia proti kriminalite, vo všeobecnosti ide o kritický faktor, ktorý sa v rámci tradičného modelu CPTED do značnej miery zanedbáva.

K nevýhodám koncepcie CPTED môžeme zaradiť samotných užívateľov, a to v dôsledku rozličných charakterových vlastností ľudí. Napriek tomu, že zaistíme opatrenie na prevenciu kriminality, nie v každom prípade jej aj dokážeme predísť. Existujú páchatelia, ktorí aj napriek prijatým opatreniam, či vhodne navrhnutým priestorom svoje konanie nezmenia. Podľa Mancovej princípu CPTED bude komplexne fungovať len v prípade, ak budeme predpokladať aktívnu účasť užívateľov, a ak bude o daný priestor dostatočne postarané.

ZÁVER

Môžeme konštatovať, že Maslowove potreby uspokojujú všetky formy koncepcie CPTED, ale aj napriek tomu je potrebné hodnotiť jednotlivé generácie individuálne, a to vzhľadom na ich rôznorodosť. Vylepšené osvetlenie na zvýšenie prirodzeného dohľadu v tmavých oblastiach môže viesť k estetickým zlepšeniam tmavých oblastí, ako sú parky alebo chodníky, avšak, v prvej generácii CPTED je zámerom vylepšeného osvetlenia zvýšiť kontrolu prostredníctvom implikovania prirodzeného dohľadu nad vysoko rizikovou oblasťou. Skrášľovanie, ak k nemu dôjde, je vedľajším produktom osvetlenia. Ďalším príkladom je stratégia, ktorá vytvára pozitívne aktivity na nebezpečných miestach, ako napríklad predajcovia potravín na rizikových parkoviskách. Predajcovia potravín môžu evokovať pocit bezpečia, a uspokojujúcu aktivitu pre

užívateľov parkoviska, zámerom generovania aktivity je však umiestniť oči na rizikové miesta, čím sa zníži schopnosť páchatel'ov konať trestné činy. Spokojnosť používateľov je vedľajším produktom stratégie.

Podobne v druhej generácii koncepcie CPTED môžu existovať rôzne stratégie súdržnosti alebo aktivity, v rámci ktorých sa obyvatelia môžu lepšie spoznať a aktívnejšie sa podieľať na „programovaní“ prevencie kriminality. Kultúrne podujatia môžu zabezpečiť príležitosti na osobnú rekreáciu a pozitívnu osobnú socializáciu, avšak prvotný zámer stratégií druhej generácie je podporovať vysokú úroveň sociálnej súdržnosti, aby obyvatelia komunity mohli navrhnúť a prevziať svoje vlastné plánovanie prevencie.

Tretia generácia je teoreticky odlišne orientovaná v porovnaní s prvou alebo druhou generáciou CPTED.

Ako skonštatoval Jeffery pred polstoročím, motívy pre všetky druhy správania sú zakorenené v množstve environmentálnych, sociálnych, biologických a genetických príčinách. Z toho vyplýva, že zločin a jeho prevencia nie je iná. Tretia generácia CPTED teda umožňuje holistickejší prieskum komunity, v ktorom je vyššia obývatel'nosť, bezpečnosť a v konečnom dôsledku vyššia kvalita života.

POUŽITÁ LITERATÚRA

Cozens, P. M., 2008. New urbanism, crime and the suburbs: a review of the evidence, Urban Policy and Research. doi:10.1080/08111140802084759.

Crowe, T., 2000. Crime prevention through environmental design – applications of architectural design and space management concepts. 2nd. edition. Louisville. ISBN 978—0-7506-7198-9.

Eckblom, P., 2007. Crime reduction through surveillance and design presentation by Professor Paul Eckblom at the International Crime Reduction Conference organised by the Province of Alberta, Banff, Canada

Fenelly, L. J., 2017. Effectiv physical security. Elsevier. ISBN 978-0-12-804462-9.

Forest, J. F., 2006. Homeland Security: Protecting American's Targets. Greenwood. United States of America. ISBN 0-275-98769-8.

Geller, B., 2012. Building our way out of crime. [on-line] available from: <http://www.olneyville.org/geller-belsky-case-study.pdf>

- Havaš, M., 2020. Význam viktimologie pre prevenciu kriminality. Available from: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/119004/120356206.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hurley, R., 2017. Designing security and working with architects. In L. J. Fenelly (Ed.), *Effective physical security* (5th. ed.). Boston, Ma: Elsevier
- Kubalová, K., 2021. Komparácia efektívnej a neefektívnej aplikácie koncepcie cyped z doteraz realizovaných projektov v zahraničí. Available from: <http://trilobit.fai.utb.cz/Data/Articles/PDF/8655ea77-ef8f-40c5-910c-9c1c7d3f0428.pdf>
- Laville, s., 2002. Designing out crime in Scandinavia: Cities cannot be completely safe and completely exciting at the same time. *The Guardian*
- Leclerc B., Reynald D., 2016. When scripts and guardianship unit: A script model to facilitate intervention of capable guardians in public settings. *Security Journal*
- Minhijac, J., 2019. Third-Generation Crime Prevention Through Environmental Design. DOI10.3390/socsci8060182
- Newman, O., 1996. Creating defensible space. U.S. Department of Housing and Urban Development. Retrieved from <http://www.huduser.org/publications/pdf/def.pdf>
- Nichols, J.W., 2012. Crime prevention through environmental design. Oshkosh, WI, USA: Oshkosh Police Department. Available from: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-0038165463&origin=inward>
- Parnaby, P., 2007. Crime prevention through environmental design: financial hardship, the dynamics of power, and the prospects of governance *Crime. Law Soc. Change*, 10.1007/s10611-007-9077-1
- Sampson, J., 2012. *The Great American City: Chicago and the Enduring Neighborhood Effect*. Chicago: University of Chicago Press
- Trayers, T., 2006. Improving health through neighbourhood environmental change: are we speaking the same language? A qualitative study of views of different stakeholders. *Journal of Public Health*. doi:10.1093/pubmed/fdi075
- Wahba, M., 2017. Application of Maslow's Hierarchy of Needs in a Historical Context: Case Studies of Four Prominent Figures. *Psychology*, Vol.8 No.7, May 16, 2017
- Wortley, R., 2008. *Environmental criminology and crime analysis*. Devon Willan publishing. ISBN 0-7506-5492-9.